

KONCEPT IZOBRAŽEVANJA ZA PRIDOBITEV NAZIVA »PREISKOVALEC«

3. SKLOP PREDAVANJ

»Posledice prometnih nesreč skozi pogled zavarovalniških
goljufij«
in
»Pravni vidiki goljufij in prevar«

**Metode in načini odkrivanja indicjev za prevare pri poslovanju
zavarovalnic**

Dr. Igor Lamberger

KRIMINALITETA V ZAVAROVALNICAH

Odnosi¹ med zavarovalnico in zavarovancem temeljijo na medsebojnem zaupanju. Obe strani pričakujeta, da bosta dosledno spoštovali dogovor. V resnici pa bo zavarovalnica storila vse, da ji ne bo treba izplačati odškodnine, zavarovanec pa vse, da bi dobil čim več denarja, četudi na nepošten način.

Kako veliko škodo utrpijo z vsemi zavarovalniškimi goljufijami oškodovane zavarovalnice lahko samo predvidevamo, saj ne poznamo točnega razmerja med upravičenimi in neupravičenimi škodnimi zahtevki. Policijska statistika teh dejanj ne prikazuje posebej, ker njihovo število ni tolikšno, da bi bilo zaskrbljujoče. Pa vendar je t.i. "prikrita kriminaliteta" teh dejanj v zavarovalništvu precejšnja.

Ker je smisel zavarovanja izravnavanje gospodarske nevarnosti z gospodarsko varnostjo, je pomembno doseči takšno stopnjo objektivizacije, ki ne dopušča dvoma o tem ali se je nek škodni dogodek zgodil, ali ne. To omogoča takojšnjo in pravično likvidacijo nastale škode z izplačilom odškodnine ali zavrnitvijo zahtevka za izplačilo. Zaradi tega imajo zavarovalnice organizirane službe, ki na terenu preverijo dejansko stanje (ogled objekta, naprave ali območja, rekonstrukcija dogodka in podobno) ali pa to prepustijo detektivskim agencijam.

Na podlagi vseh pridobljenih informacij se zavarovalnica odloči ali bo škodo zahtevku ugodila, ali ne. Če se komitent z odločitvijo zavarovalnice ne strinja, ima možnost vložitve tožbe na pristojnem sodišču.

Zavarovalnice² so opravile statistični pregled goljufij v svojo škodo in ugotovile, da se goljufom, ki sklepajo visoke zavarovalne police nezgodnih zavarovanj, nenadna škoda pripeti v času enega leta od podpisa zavarovalne police, saj hoče goljuf čimprej izkoristiti vplačano premijo in uveljavljati škodni zahtevek. Hoteli in tovarne največkrat pogorijo v času ekonomske krize. Avtomobili pogorijo ali utrpijo večje prometne nesreče najpogosteje med četrtem in šestim letom starosti, ko se na vozilu začnejo večja popravila. Podatki prikazujejo, da se te nesreče zgodijo, ko lastnika ni na kraju nesreče, vedno pa si zagotovi alibi. Ob takih nezgodah je opaziti, da policijo pokličejo na kraj nesreče prepozno in da je dejanje mogoče rekonstruirati samo s pomočjo voznika.

Za zavarovalnice je najbolj pereč pojav, ko oškodovanci prikazujejo večjo škodo, kot so jo utrpeli v resnici. Pri nekaterih vrstah zavarovanja (tatvina, požar) si zavarovalnice pomagajo s cenitvami premoženja. Če to ni mogoče, prihaja do špekulacij. Veliko možnosti špekulacij je predvsem s telesnimi poškodbami pri nezgodnih zavarovanjih. Posledice nezgode, omejena možnost gibanja, žalost po smrti, so stvari, ki so izrazito subjektivne narave in se običajno pri

¹ Clarke, M.: Insurance Fraud, The British Journal of Criminology št. 1, 1989,

² Levstik, A.: Zavarovalniške goljufije, 1994,

oškodovancu pojavi tako imenovani "sindrom dragocenosti" ali odškodnine. Zato je pripravljen sprejeti vsako spremembo svojega telesnega stanja, ki ni v nobeni zvezi z nezgodo, vendar jo je pripravljen le-tej pripisati. Značilno je, da četudi je človek imel le manjšo lobanjsko poškodbo, vsak glavobol pripisuje nezgodi, zaradi česar se začnejo pojavljati pogosti "glavoboli", ki so povsem psihosomatske narave. Poznani so primeri, ko nekdo trdi, da je izgubil vonj ali sluh, primeri, ko nekdo prijavi poslabšanje vida, stalne bolečine, spet nekdo trdi, da ne more več uporabljati uda itd. Ti ljudje morda v resnici trpijo zaradi podobnih težav in lahko trdijo, da so utrpeli škodo, ki je ni mogoče plačati z odškodnino.

Vse večje pa je število tistih, ki zavestno poudarjajo nezgodne posledice, ki so si jih izmislili ali jih sploh ni mogoče pripisati nezgodi. Zavarovalniška goljufija je oblika goljufije, ki je dobila ime po oškodovancu - zavarovalnici. Stori jo tisti, ki z namenom, da si pridobi protipravno premoženjsko korist, z lažnim prikazovanjem ali prikrivanjem dejanskih okoliščin spravi v zmotno zavarovalnico (zavarovalniškega agenta, cenilca škode in druge), in zahteva izplačilo zavarovalne premije. Ker zavarovalnica s svojim poslovanjem pokriva skoraj vsa področja človekovega življenja (premičnine, nepremičnine, zdravje, življenje itd.), je temu primerno tudi delovanje goljufov, ki so se specializirali za ta različna področja.

Storilci³ storijo različna dejanja, da bi prišli do zavarovalnih premij:

- ◆ umor z namenom pridobitve zavarovalne premije (storilci so svojci, ki so upravičeni do zavarovalne premije),
- ◆ lažne telesne poškodbe ali telesne okvare,
- ◆ lažna smrt,
- ◆ lažne nesreče,
- ◆ lažne kraje,
- ◆ fingirane prometne nesreče,
- ◆ lažne prijave kraj avtomobilov (rent-a-car),
- ◆ požig z namenom pridobitve zavarovalne premije.

1. Načini izvrševanja kriminalitete v zavarovalnicah

V zahodni Evropi so goljufije zelo razširjen pojav, ki zavarovalnim družbam povzročajo velike težave. Tudi Slovenija ni izjema, saj se kriminalne izkušnje zahodne Evrope hitro prenašajo tudi v naš prostor. Poznamo več nevarnih oblik zavarovalniških goljufij, zato bi jih težko naštel, zlasti v vseh izvedbenih oblikah. Zaznamo jih povsod, in sicer pri zavarovanju avtomobilov, nepremičnin ali pri zdravstvenem oziroma življenjskem zavarovanju. Morda zavarovalniške goljufije na drugih področjih niso tako izrazite kot pri zavarovanju avtomobilov.

Najbolj razširjene so naslednje oblike:

Premičnine⁴, nepremičnine ali druge dobrine so namerno poškodovane ali uničene, lahko zaradi njihove dotrajanosti, obrabljenosti ali drugih posegov, uveljavljena je nesorazmerna

3 Crowe, T.: Insurance Related Crime, 1988,

4 Ivanovič, Ž.: Zavarovalniške goljufije, 1994,

škoda, ki finančno ustreza oškodovancu. Zavarovane dobrine so delno odtujene, poškodovane ali uničene, prijavljena ali izkazana pa je prekomerna škoda, ki pomeni finančni dobiček zavarovanca. Dobrene so namerno odtujene, skrite, prodane ali dogovorjeno odstranjene iz prostorov, dejanje opravičujejo tako, da je policiji dana lažna ovadba o nastalem škodnem dogodku. Dobrene v trenutku škode niso zavarovane in jih zavarujejo šele po nastali škodi ali zlorabijo polico drugega zavarovanca, ki pristane na takšno rešitev. Pri zavarovalniških goljufijah poskuša goljuf dobiti izplačilo od zavarovalnice tako, da prikaže dogodek, ki ga dejansko ni bilo, ali pa ga fingira in si tako ustvari pogoje za izplačilo. Gre za izplačilo avtomobilskih, življenjskih, nezgodnih in raznih drugih zavarovanj. Poznani so tudi primeri povezovanja z zavarovalniškimi agenti, ko goljuf sklene zavarovanje za škodni dogodek, ki se je zgodil pred zavarovanjem.

Največjo težavo pri preiskovanju zavarovalniške kriminalitete predstavlja tako imenovano temno polje. Le-to predstavljajo pojavi zavarovalniških goljufij, za katere preiskovalni organi sploh ne izvedo, ker jih delavci zavarovalnice ter policisti, ki obravnavajo prometne nesreče, sploh ne zaznajo. Preiskovanje se lahko seveda začne šele, ko je podan sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje. Za obstoj kaznivega dejanja zvedo preiskovalni organi na več načinov: od delavcev zavarovalnic, iz virov in od sodelavcev, z operativnim pokrivanjem mest, kjer se zbirajo osebe, ki izvršujejo taka dejanja in podobno.

1.1. Kriminaliteta na področju nezgodnih zavarovanj

V kriminalistični praksi ni nov pojav, da goljufi nastopajo kot sklenitelji nezgodnega zavarovanja. Od zavarovalnic uveljavljajo prekomerne zneske na račun dnevne odškodnine, ki je posledica samopoškodb ali zlorabe zdravniških potrdil o poškodbi in o bolniškemu dopustu. Pojav nezgodnih zavarovanj je poznan od uvedbe tovrstnih zavarovanj. Zadnji znan primer skupine policistov, ki so se sami poškodovali, največkrat pri rekreaciji in treningih in so izrabili nezgodno zavarovanje za uveljavljanje dnevne odškodnine za odsotnost z dela, samo potrjuje razširjenost tega pojava. Morda naj bi v podobnih primerih, ko gre za dalj časa trajajoči bolniški dopust posameznika, odgovorni v podjetju, v katerem je delavec zaposlen, dali pobudo za preverjanje upravičenosti do uveljavljanja odškodnine. Odzvali bi se lahko tudi lečeči zdravniki, katerih potrdila o poškodbah goljufi zlorabljajo, saj so potrdila zavarovalnici osnova za izplačilo odškodnine.

Indici, ki lahko kažejo na zavarovalniško goljufijo z nezgodnimi zavarovanji, so lahko naslednji:

- ◆ vsi oškodovanci (tožniki) gredo k istemu zdravniku,
 - ◆ poškodbe, ki bi jih naj imeli, so zelo subjektivne in težavne za dokazovanje (npr. poškodba vratnih vretenc),
 - ◆ telesne poškodbe so nesorazmerno velike proti poškodbam na vozilu, s katerim se je oseba ponesrečila,
 - ◆ za različne poškodbe je vedno opisan enak dolgotrajen postopek zdravljenja,
 - ◆ zdravniška potrdila in izvidi so vedno enaki ne glede na vrsto poškodb in nesreče,
 - ◆ zdravniška spričevala rednih kontrol so datirana v nedeljo, med prazniki ali med drugimi dela prostimi dnevi.
-

Preprečevalnih mehanizmov je veliko, potrebno jih je le poiskati in vnesti na pravo mesto v obstoječ sistem zavarovalniških pogojev.

1.2. Kriminaliteta na področju premoženjskih zavarovanj

Za to kriminaliteto je značilno, da zavarovanci zavarujejo največkrat takšno premoženje, ki ga je težko prodati oziroma je tržna cena izredno nizka. Zaradi tega z zavarovalnico sklenejo premoženjsko zavarovanje za nekajkrat višje vrednosti, kot je premičnina ali nepremičnina realno vredna. Po sklenitvi zavarovalne police se že v kratkem času zavarovano premoženje poškode, zgori, uniči ali odtuji. Zavarovanci ob nastopu škodnega primera, ki je bil fingiran, od zavarovalnice zahtevajo izplačilo škode po zavarovalni polici.

1.3. Kriminaliteta na področju avtomobilskih zavarovanj

Zelo razširjene oblike zavarovalniških goljufij so dejavnosti, povezane z izposojanjem vozil, ko nepošteni najemniki najemajo vozila pri rent-a-car izposojevalnicah, plačajo depozit, vozil pa ne vrnejo. Običajno prijavljajo tatvine vozil v tujini. Prav tako se tuji državljani povezujejo s slovenskimi državljani, da zanje najemajo vozila. Po najemu vozilo odpeljejo v tujino in od tam sporočijo, da jim je bilo odtujeno. Zato izposojevalnice vozil zahtevajo od zavarovalnic plačilo odškodnine, ker so vsa vozila kasko zavarovana. Gre za zelo nevarno obliko goljufivega izposojanja vozil, ki jo je zaradi povezanosti s tujino težko dokazovati.

Omenjeni primeri goljufij predstavljajo raznolikost problema in možne načine zlorab. Zanimivo je, da se ponavadi primeri dogajajo na različnih zavarovalnicah, zato se porajajo vprašanja, kako to odkrivati in preprečevati. Pri preiskovanju zavarovalniških goljufij ni jasne formule, po kateri bi lahko ločili primere zavarovalniških goljufij od ostalih zakonitih primerov uveljavljanja škode ter odškodnin. Navedenih je nekaj indicev, ki nakažejo, da naj bi šlo za zavarovalniško goljufijo. Nanje bi morali biti pozorni vsi, ki imajo opravka z zatiranjem in preiskovanjem zavarovalniških goljufij:

- ◆ nesreča se zgodi v kratkem času, ko se je oseba zavarovala ali pa je povišala zavarovalno premijo,
- ◆ nesreča se zgodi v kratkem, ko je bilo vozilo kasko zavarovano ali tik preden poteče zavarovanje,
- ◆ visoki odškodninski zahtevki zaradi telesnih poškodb, visoki stroški zdravljenja, veliki odškodninski zahtevki zaradi preživetega trpljenja in strahu v prometnih nesrečah z manjšimi posledicami,
- ◆ visoki stroški popravil vozil, ki so bila poškodovana v lažjih prometnih nesrečah,
- ◆ visoke ocene škode na vozilih s strani cenilca škode, pri tem pa ni policijskega zapisnika o ogledu prometne nesreče,
- ◆ visoki odškodninski zahtevki osebe, ki je v času nesreče vozila najeto vozilo (rent-a-car),
- ◆ pooblastilo odvetniku je datirano na dan nesreče ali neposredno po njej.

Nekateri indici na poškodovanih vozilih, ki lahko kažejo na zavarovalniško goljufijo:

- ◆ vozilo, ki je prometno nesrečo povzročilo, je starejše in nižjega cenovnega razreda,
- ◆ vozilo, ki je v nesreči udeleženo, je novejšo in višjega cenovnega razreda,
- ◆ poškodbe na vozilu so nesorazmerno velike v primerjavi z naravo nesreče ter izjavami prič,
- ◆ vsa udeležena vozila so odpeljana k istemu mehaniku ali na isti avtomobilski odpad,

- ◆ poškodovanega vozila ni mogoče več dobiti za podrobnejši pregled, ker je že prodano ali razstavljeno.

Storilci uprizorijo fingirane prometne nesreče predvsem v nočnem času, ko je v službi najmanj policistov in ob predaji služb med 22.00 in 24.00 uro na ozkih lokalnih oziroma regionalnih cestah. Na magistralnih cestah je fingiranih prometnih nesreč zelo malo. Nesreče so fingirane predvsem na tistih krajih, kjer ni utrjenih bankin, kjer je možna vožnja vozila z vozišča in prevračanje vozila okoli vzdolžne osi po pobočju navzdol. Storilci izrabijo tudi slabe vremenske pogoje (dež, sneg, megla), tako da policisti pri obravnavanju nesreče na kraju samem niso dovolj zbrani in dosledni. Prometne nesreče ponavadi fingirajo v zakotnih oziroma odročnih krajih, kjer skoraj nikoli ni javne razsvetljave, dostop do teh krajev je večinoma otežen.

Postopek uveljavljanja škode iz obveznega avtomobilskega ali kasko zavarovanja se začne s tem, da zavarovanec predloži zavarovalnici odškodninski zahtevek, v katerem mora točno navesti vse okoliščine prometne nezgode ali kraje vozila. K odškodninskemu zahtevku oziroma prijavi o poškodbi vozila zavarovanec priloži tudi evropsko poročilo o prometni nesreči in morebitno drugo dokumentacijo o prometni nesreči. Če nesrečo obravnava policija, pošlje kopijo uradnega zaznamka o nesreči ali predloga za uvedbo postopka o prekršku zavarovalnemu biroju, le-ta pa pošlje spis pristojni zavarovalni enoti.

Po prejemu prijave o poškodbi vozila ali odškodninskega zahtevka cenilec na zavarovalnici ali na terenu - domu, opravi ogled poškodovanega vozila, fotografira poškodbe na vozilu in ugotavlja resničnost navedb v prijavi ter jih primerja s poškodbami na vozilu. Po opravljenem ogledu poškodovanega vozila cenilec izdela poškodbeni list, v katerem navede poškodovane dele vozila in težo poškodbe. Zavarovanec pa priloži račune o popravilu vozila ali predračune o predvidenem popravilu. Na podlagi izpisanega poškodbenega lista, priloženih računov in druge dokumentacije cenilec preveri verodostojnost priložene dokumentacije ter na podlagi tega opravi cenitev in izdela izračun za izplačilo odškodnine. Če v postopku ugotovi sumljive okoliščine, predlaga, da se odškodnina ne izplača, spis pa posreduje pravni službi. Če okoliščine narekujejo izplačilo odškodnine, cenilec celotni škodni spis s predlogom za izplačilo predloži pravni službi zavarovalnice, ki pregleda vsebino priloženih dokumentov v škodnem spisu. Ugotovi, ali je dokumentacija ustrezna ter na podlagi tega odobri izplačilo odškodnine. Če v pravni službi ugotovijo sumljive okoliščine, ki vplivajo na izplačilo odškodnine v celoti ali le na višino odškodnine, se v zvezi s tem usklajujejo s cenilcem, ki je postopek vodil, ter mu po potrebi naročijo, da preveri dodatne okoliščine. Po pridobitvi ustreznih informacij odločajo, ali naj bo odškodnina izplačana ali ne. Po odobritvi pravne službe izdelajo temeljnico za izplačilo škode. Šele potem lahko zavarovanec prevzame na zavarovalnici odškodnino na podlagi gotovinskega čeka agencije za plačilni promet ali pa se znesek odškodnine nakaže na žiro račun oziroma tekoči račun zavarovanca.

Kriminaliteta na področju avtomobilskih zavarovanj se izvršuje na več načinov, vsem pa je skupno to, da se prikažejo drugačne okoliščine, kot so dejansko bile in s tem spravi v zmotu zavarovalnica. Dokazovanje zavarovalniških goljufij na področju avtomobilskih zavarovanj je težaven in dolgotrajen postopek, ki mora temeljiti na izvedeniških mnenjih mnogih izvedencev. Zaradi tega je zelo malo dokazanih primerov goljufij, kar še dodatno vzpodbuja storilce k nadaljnjim goljufijam. Tudi pri nas smo obravnavali več storilcev, ki so "živeli" izključno od

zavarovalniških goljufij. Z vsakim novim uspešno izvedenim primerom zavarovalniške goljufije postajajo kriminalci bolj izkušeni in pazljivejši, saj spoznajo postopke zavarovanja, cenitve in izplačila škode oziroma vse postopke zavarovalnice. Dokazovanje zavarovalniških goljufij, ki jih izvajajo izkušeni storilci je izredno težko in ponavadi zavarovalnici preostane le to, da takšnega komitenta uvrsti na "črno listo" in z njim ne sklepa več zavarovalnih polic. Seveda pa tudi ta ukrep za zavarovalnico ne predstavlja končne rešitve, saj kriminalci največkrat nadaljujejo s svojo dejavnostjo preko drugih oseb – sodelavcev, česar pa zavarovalnica ne ve. Kriminalci zaradi lažjega in večjega zaslužka organizirajo kriminalne združbe, v katerih ima vsak sodelujoči točno določeno vlogo pri organiziranju in izvedbah zavarovalniških goljufij. Govorimo lahko o hudodelski združbi, ki ima vse elemente organiziranega gospodarskega kriminala. S korupcijo storilci pridobijo v svoje vrste tudi policiste, ki obravnavajo prometne nezgode in cenilce zavarovalnic, ki škodo ocenijo. Takšne kriminalne združbe so za zavarovalnice najnevarnejše, saj povzročajo ogromno premoženjsko škodo.

2. Samozaščitno obnašanje zaposlenih

Zaposleni lahko veliko storijo tudi sami za preprečevanje prevar. Ena izmed možnosti je tudi samozaščitno obnašanje, ki zmanjšuje možnosti za nevarnosti, ki nam pretijo pri poklicnem udejstvovanju v službi, kakor tudi v privatnih zadevah. Glede na trend gibanja kriminalitete v svetu in pri nas lahko pričakujemo, da bodo možnosti ogrožanj s kriminaliteto vse večja, varnost pa kot dobrina postala vse bolj redka in cenjena. Zato morajo uslužbenci za svojo varnost v prvi vrsti poskrbeti sami s svojim delovanjem. Ker se tudi uslužbenci zavarovalnic lahko s kriminaliteto srečajo v okviru svojega dela in delovnega mesta, je potrebno tudi njih usposobiti na ustrezen odziv v teh primerih.

Generalno obstajata pri ljudeh dva odziva oz. reakcije na kriminaliteto:

- ne storiš ničesar
- narediš nekaj (le malo jih je pripravljenih narediti veliko)

Za tiste, ki so pripravljeni narediti več od povprečja, je tale prispevek priložnost, da se boste naučili zavedanja o kriminaliteti, ki je skoraj povsod okoli nas, njeno prepoznavanje preko indicev in dejstev, preventivnim obnašanjem v smeri zmanjševanja možnosti za pojav kriminalitete in o samozaščitnem obnašanju, ki ni mišljeno kot predvsem dolgotrajno treniranje samoobrambe in fizične pripravljenosti, ampak kot predvidevanje in izogibanje nevarnim situacijam, ki se nam v službi in privatnem življenju lahko zgodijo.

Stališča nekaterih zaposlenih so, da kriminal v okviru dela, ki ga opravljajo pri njih ni problem. Imajo pričakovanje, da se s kriminalom ukvarjajo samo tisti, ki jim je to osnovni poklic (detektivi, policisti, kriminalisti, tožilci, sodniki, pazniki v zaporih...). Resnica je seveda daleč od tega. Kriminal se tiče vseh nas, saj se dogaja v praktično vseh okoljih (delovno, privatno, športno, politično, družinsko...). Posledice kriminala so večplastne, kažejo pa se v stresu prizadetih oseb, pri njihovem delu, stroških organizacije in s tem povezanih izgubah sredstev.

Zavedanje o nevarnosti spodbudi ljudi, da se usmerijo v dejavnosti za svojo obrambo. Na podlagi poznavanja nevarnih situacij se lahko zaposleni naučijo načinov, kako se nevarnim

situacijam izogniti, oziroma kako jih obvladati, če do njih pride in kako se samozaščititi pred posledicami kriminalitete.

Obstajajo tri možnosti reagiranja:

- izogibanje
- pobeg
- samoobramba

Poudarek prispevka je na izogibanju nevarnim situacijam. Vsak mora samo oceniti osebe, s katerimi vstopa v poslovni in drugi odnos in predvideti varnostna ogrožanja, ki jim jih je lahko izpostavljen. Potrebno se je izogibati situacijam, ki so lahko nevarne iz različnih vidikov.

Pomemben je tudi vtis, ki ga dajemo okolici. Slaba samopodoba in kazanje ranljivosti je v smislu viktimizacije doprinos žrtve k temu, da je lahko ogrožena, saj daje izgled, da je ranljiva in lahka tarča napada. Potrebno je pridobiti samozaupanje, samozavestno govorico telesa, neverbalno in verbalno komunikacijo, kar doprinese k izgubi »statusa« potencialne žrtve.

Kljub temu, če človek obvlada določene veščine samoobrambe, je še vedno bolje, da jih ni potrebno uporabiti in se potencialno nevarnim situacijam lahko izogne.

Varnostni ukrepi na delovnem mestu kot so pregledi na vhodu, varnostnik v recepciji, varnostni sistemi, tehnično varovanje, ograje in drugo so le del sistema za doseganje varnosti. Pomemben prispevek za lastno varnost pa lahko doprinese prav zaposleni.

Pri večini zaposlenih se pojavlja prepričanje, da kriminal na delovnem mestu ni njihov problem. Obstajajo pričakovanja, da je to zgolj delo policije in varnostnih služb. Ob dejstvu, da je slednjih relativno malo, glede na količino prostorov, ki jih morajo nadzirati, predvsem pa na količino poslov, ki potekajo, se takšen »pristop« pokaže kot nerealen. Zato se zaposleni morajo zavedati dejstva, da se kriminal dogaja povsod, biti na to pripravljeni in si zapomniti čim več indicev in dejstev za njegovo prepoznavo, prijavo, preiskavo in sankcioniranje storilca.

3. Kazniva dejanja s področja zavarovalniških prevar

Na področju zavarovalniških prevar oz. goljufij lahko govorimo o specifičnih kaznivih dejanjih, ki pridejo v poštev pri obravnavi in sankcioniranju storilcev tovrstne kriminalitete. Čeprav govorimo o »zavarovalniških goljufijah« oz. prevarah pa specialnega kaznivega dejanja, ki bi se nanašalo samo na zavarovalnico, nimamo. Zato najpogosteje pride v poštev kaznivo dejanje goljufije.

Goljufija 211. člen KZ 1

- (1) Kdor, zato da bi sebi ali komu drugemu pridobil protipravno premoženjsko korist, spravi koga z lažnivim prikazovanjem ali prikrivanjem dejanskih okoliščin v zmoti ali ga pusti v zmoti in ga s tem zapelje, da ta v škodo svojega ali tujega premoženja kaj stori ali opusti, se kaznuje z zapornom do treh let.

- (2) **Kdor z namenom iz prejšnjega odstavka tega člena v zavarovalništvu ob sklenitvi pogodbe navede lažne podatke ali zamolči pomembne podatke, sklene prepovedano dvojno zavarovanje ali sklene zavarovalno pogodbo potem, ko je zavarovalni ali škodni primer že nastopil, ali lažno prikaže škodni dogodek, se kaznuje z zaporom do enega leta.**
- (3) Če sta goljufijo storili dve ali več oseb, ki so se združile zato, da bi goljufale, ali če je storilec z dejanjem iz prvega odstavka tega člena povzročil veliko premoženjsko škodo, se storilec kaznuje z zaporom od enega do osmih let.
- (4) Če je bilo dejanje iz prvega ali tretjega odstavka tega člena storjeno v hudodelski združbi, se storilec kaznuje z zaporom od enega do desetih let.
- (5) Če je z dejanjem iz prvega odstavka tega člena povzročena majhna premoženjska škoda in je storilec hotel pridobiti majhno premoženjsko korist, se kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do enega leta.
- (6) Kdor, zato da bi drugega oškodoval, spravi koga z lažnim prikazovanjem ali prikrivanjem dejanskih okoliščin v zмотo ali ga pusti v zmoti in ga s tem zapelje, da ta v škodo svojega ali tujega premoženja kaj stori ali opusti, se kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do enega leta.
- (7) Pregon za dejanje iz petega in šestega odstavka tega člena se začne na predlog.

Ponareditev ali uničenje poslovnih listin 235. člen KZ 1

- (1) Kdor v poslovne knjige, spise ali druge poslovne listine in evidence, ki jih mora voditi po zakonu ali na podlagi drugih predpisov, izdanih na podlagi zakona, in so pomembne za poslovni promet z drugimi pravnimi ali fizičnimi osebami ali so namenjene za odločitve v zvezi z gospodarsko ali finančno dejavnostjo ali kot podlaga za davčni nadzor, vpiše lažne podatke ali ne vpiše kakšnega pomembnega podatka ali s svojim podpisom potrdi tako knjigo, listino ali spis z lažno vsebino ali omogoči sestavo knjige, listine ali spisa z lažno vsebino, se kaznuje z zaporom do dveh let.
- (2) Enako se kaznuje, kdor lažno poslovno knjigo, listino ali spis uporabi kot resnično ali kdor uniči, skrije, precej poškoduje ali kako drugače napravi neuporabne poslovne knjige, listine ali spise iz prejšnjega odstavka.
- (3) Poskus dejanj iz prvega in drugega odstavka tega člena je kazniv.

Nedovoljeno sprejemanje daril 241. člen KZ 1

- (1) Kdor pri opravljanju gospodarske dejavnosti zase ali za koga drugega zahteva ali sprejme nedovoljeno nagrado, darilo ali kakšno drugo korist ali obljubo oziroma ponudbo take koristi, da bi zaradi pridobitve ali ohranitve posla ali druge nedovoljene koristi zanemaril koristi svoje organizacije ali druge fizične osebe ali ji povzročil škodo, se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do petih let.

(2) Storilec dejanja iz prejšnjega odstavka, ki zahteva ali sprejme nedovoljeno nagrado, darilo ali kakšno drugo korist ali obljubo oziroma ponudbo take koristi zase ali za koga drugega kot protiuslugo zaradi pridobitve ali ohranitve posla ali druge koristi, se kaznuje za zaporom od treh mesecev do petih let.

(3) Storilec dejanja iz prvega odstavka tega člena, ki po sklenitvi posla ali opravljeni storitvi ali pridobitvi druge nedovoljene koristi zase ali za koga drugega zahteva ali sprejme nedovoljeno nagrado, darilo ali kakšno drugo korist, se kaznuje z zaporom do dveh let.

(4) Sprejeta nagrada, darilo ali kakšna druga korist se vzamejo.

Nedovoljeno dajanje daril 242. člen KZ 1

(1) Kdor osebi, ki opravlja gospodarsko dejavnost, obljubi, ponudi ali da nedovoljeno nagrado, darilo ali kakšno drugo korist zanjo ali za koga drugega, da bi sebi ali komu drugemu pridobil kakšno neupravičeno ugodnost pri pridobitvi ali ohranitvi posla ali druge nedovoljene koristi iz prvega odstavka 241. člena, se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do petih let.

(2) Kdor osebi, ki opravlja gospodarsko dejavnost, obljubi, ponudi ali da nedovoljeno nagrado, darilo ali kakšno drugo korist zanjo ali za koga drugega kot protiuslugo za pridobitev ali ohranitev posla ali druge koristi, se kaznuje z zaporom do treh let.

(3) Storilcu iz prejšnjih odstavkov, ki je dal nedovoljeno nagrado, darilo ali kakšno drugo korist na zahtevo, pa je dejanje naznanil, preden je bilo odkrito ali preden je izvedel, da je bilo odkrito, se sme kazni odpustiti.

(4) Dana nagrada, darilo ali kakšna druga korist se vzamejo, v primeru iz prejšnjega odstavka pa se smejo vrniti tistemu, ki jih je dal.

4. Podaja kazenske ovadbe in sodelovanje z organi odkrivanja in pregona

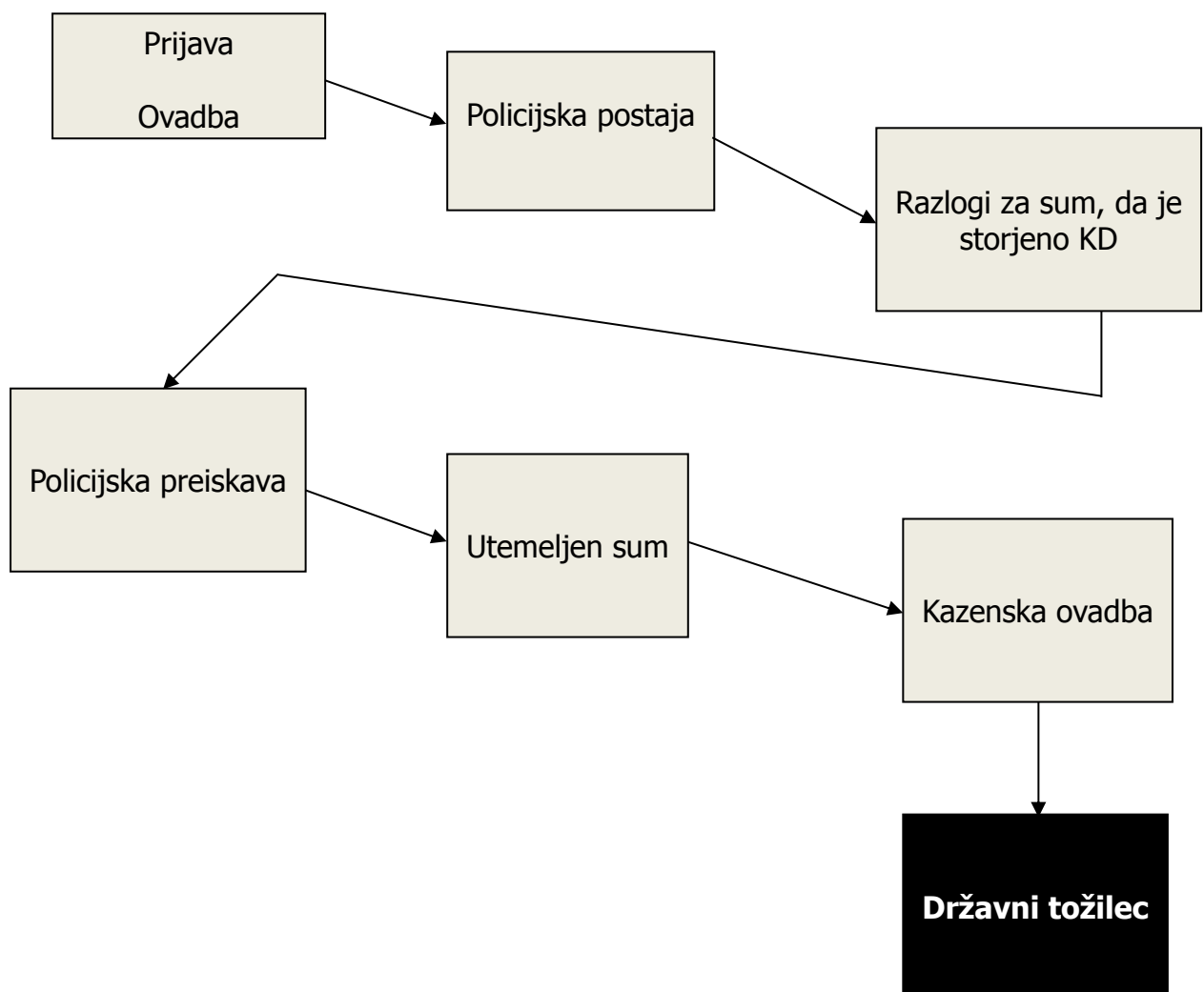
Boj zoper kriminaliteto lahko poteka v dveh smereh, preventivno in represivno. Kateri od obeh načinov je uspešnejši, je stvar analiz in raziskav. Z vidika oškodovanca in seveda prevencije pa je priporočljivo, da se domnevne storilce kaznivih dejanj sankcionira tudi v kazenskem postopku. V preventivnem smislu pa je seveda potrebno ustvariti takšne zaščitne ukrepe, ki omejujejo možnosti zlorab.

Kazenska ovadba je ustno ali pisno sporočilo pristojnemu državnemu tožilcu (ali policiji), da je znana ali neznana oseba storila kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti. ZKP (zakon o kazenskem postopku) pa pri tem možnost podaje kazenske ovadbe določa kot:

- **dolžnost**, ki je naložena vsem državnim organom in organizacijam z javnimi pooblastili - 145. člen;

- **pravico** vsakogar, da lahko naznani kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnost – 146. členi;
- **nalogo oz. uradno dolžnost**, da policija na podlagi zbranih obvestil sestavi kazensko ovadbo – 148. člen.

Pomembno je, da v kazenski ovadbi navedemo in priložimo vse dokaze, za katere smatramo, da dokazujejo sum storitve kaznivega dejanja znane ali neznanе osebe. Navedemo kronološki opis poteka kaznivega dejanja in sprotno ali pa na koncu opisa priložimo oz. navajamo dokaze. V praksi se zaradi različnih kaznivih dejanj in področij kriminalitete pojavljajo različni slogi in stili pisanj, pomembno pa je na kar najbolj jaseu način policiji ali tožilstvu predstaviti okoliščine in dokaze za sum storitve kaznivega dejanja.

Slika: Postopek obravnave prijave

5. Samozaščitno ravnanje, integriteta zaposlenih in korupcija

Vsak zaposlen mora pri svojem delu upoštevati zakonodajo, vključno z internimi pravilniki in navodili o postopkih na delovnem mestu. V nasprotnem primeru lahko govorimo o kršitvah delovno pravne zakonodaje, kar ima lahko za posledico disciplinske postopke, v primeru hujših kršitev pa tudi sum storitve kaznivih dejanj. Prvi korak k temu je ravno usposabljanje in izobraževanje zaposlenih, od vodstva do uslužbencev, kar v nadaljevanju odpravlja izgovor, da posameznik ni vedel, da neko dejanje ni prepovedano, sam pa lahko ravno s spoštovanjem pravil samozaščitno deluje in odvrča sume neintegritetnega ravnanja od sebe. Ukrepi lahko gredo v smeri večje transparentnosti postopkov in preprečevanja škode organizaciji, rezultati pa vodijo k izboljšanju ugleda organizacije v družbi oz. javnosti.

Nekateri ukrepi:

- ustvarjanje odprte in transparentne organizacijske kulture, ki je vsodbujena s strani vodstva navzdol
- organizacija dela na način, da se vsak postopek kontrolira in sta v proces vključeni najmanj dve osebi
- zaveze k varovanju tajnosti
- sezname daril, ki jih prejmejo zaposleni
- zaščita zaposlenih, ki prijavijo kršitve
- usposabljanje zaposlenih za pravilen odziv v primeru kršitev
- jasna in v naprej znana pravila delovanja
- skrb za spoštovanje predpisov in postopkov iz izvajanja dejavnosti
- zmanjševanje izpostavljenosti (odtekanje informacij, sestanki, sklepi, pot dokumentov, dostopi do zbirk podatkov...)
- primerno plačilo za delo
- določena odgovornost zaposlenih
- jasna pravila o nasprotju interesov (zaposlovanje sorodnikov, znancev, poslovno sodelovanje povezanih oseb)
- jasna in stroga pravila glede podkupovanja,
- notranji nadzor zaposlenih (premoženjska odstopanja, dopusti nekoriščeni...)
- možnosti prijav (anonimni telefon, skrinjice, elektronska pošta...)
- neodvisna in nenapovedana kontrola posameznih zadev ali področij dela.

Zaposleni morajo spoznati, da je spoštovanje pravil in navodil nujno za zagotavljanje integritete delovanja posameznika in organizacije, kar vpliva na dobro ime in ugled na trgu in v družbi.

6. Primer iz področja avtomobilskega zavarovanja

Dne 5.10.2010 vložen odškodninski zahtevek za PN, ki se je zgodila 4.10.2010 ob 20.30 uri. Domnevni oškodovanec je ČATEK Zvone, Modra ulica 1, Celje, ki bi naj bil udeležen z OA AUDI A6 3.0 TDI Q reg. št. CE NL-945, števil. šasije WAUZZZ4F87N024444. Povzročitelj DAJIČ Janez z OA RENAULT 19 Adagio MB 64-49A.

Pri preverjanju zgodovine vozila smo prišli do podatka, da je oškodovančevo vozilo (AUDI) bilo poškodovano v PN dne 11.8.2010. Obravnavala druga zavarovalnica. Vozilo je pri naši zavarovalnici zavarovano tudi po kasko polici. Na PP ugotovimo, da zapisnika PN ni. Oškodovanec samo po telefonu prijavil nesrečo zaradi zavarovanja.

Dodatno ugotovimo, da je bilo po 1. PN vozilo ocenjeno kot TOTALKA. Izplačan znesek škode lastniku (uporabniku) vozila, ki je vozilo prodal preko komisijske prodajalne dne 28.9.2010 za 8.000 EUR. Kupec hotel, da se na računu ne vidi, da gre za poškodovano vozilo, zato je znesek na fakturi 18.000 EUR. Vozilo kasko zavarovano na dan prodaje.

ANALIZA PRIMERA

- (1) Napake in kršitve zaposlenih
- (2) Odškodninska odgovornost zavarovalnice
- (3) Ugotavljanje sistemskih pomanjkljivosti in njihovo odpravljanje
- (4) Samozaščitno obnašanje zaposlenih
- (5) Preiskovalno – kazenski vidik